

כיצד משפיעה התעסוקה, הדיור, והנושאים על ההגירה של ערביי ישראל?

מבוא

הגירה היא תנועת אוכלוסייה העוברת ממקום למקום. הגירה פנימית היא תנועה בתוך גבולות המדינה, למשל מעיר אחת לעיר אחרת או ממרכז של מטרופולין אל הפרוורים ולהפך. ממצאים מלמדים כי הגירה פנימית בארץ היא תופעה משמעותית. הנטייה להגר בתוך הארץ עולה עם ההכנסה ורמת ההשכלה ולעומת זאת יורדת עם הגיל ומגיל מסוים שוב שבה ועולה (ברוידא ונבון, 2006).

עבודה זו מתמקדת בהגירה פנימית בקרב המגזר הערבי בישראל. יש סיבות שונות המניעות את תושבי המגזר הערבי לבצע הגירה. בין הסיבות ניתן למצוא סיבות כלכליות, כמו הרצון לעבור לעיר גדולה יותר, מרכזית, בה אפשרויות התעסוקה והצמיחה הכלכלית הן מגוונות. כמו כן, קיימות סיבות של רצון לשפר את סביבת המגורים ואת הדיור, אם כי בקרב המגזר הערבי אין זו סיבה רווחת. ובנוסף, בקרב המגזר הערבי נעשית הגירה על רקע נישואין במסגרתה הנשים עוברות להתגורר עם בן זוגן בכפר בו הוא מתגורר ובסמיכות רבה למשפחתו.

להגירה פנימית בקרב המגזר הערבי יש מאפיינים ייחודיים ואתגרים הסובבים באופן ספציפי את אוכלוסייה זו. במסגרת העבודה נערך דיון בהגירה הנובעת מצורך בגיוון אפשרויות התעסוקה, שיפור דיור וכן בהגירה הנובעת מנישואין. העבודה תעמוד על הסיבות השונות להגירה ועל תוצאותיה, לחיוב ולשלילה.

סקירת ספרות

הגירה פנימית

במדינת ישראל, קיימות שתי תופעות עיקריות בכל הקשור להגירה פנימית: פרבור המטרופולינים, הבאה לידי ביטוי על ידי הגירה של בעלי מעמד סוציו אקונומי גבוה ליישובים פרבריים ו/או קהילתיים, המספקים רמת חיים גבוהה יותר; הגירה פנימית מהפריפריה, ובמיוחד מעיירות פיתוח, למטרופולינים, בעיקר של אוכלוסייה משכילה או של בעלי מעמד גבוה. זאת, על מנת לקדם את חייבם באופן אופטימלי מבחינות שונות, ולשפר את איכות חייהם. יש לציין, כי בחלק מהמקרים, עזיבת עיירות הפיתוח נעשית לטובת יישובים קהילתיים באותו אזור בארץ, המאפשרים את שיפור איכות החיים מבלי להגר למטרופולינים השונים. הדבר נפוץ בעיקר בצפון הארץ (ברוידא ונבון, 2006).

השפעת תעסוקה על הגירה

סואן (1994) מציג במאמרו מספר תיאוריות המסבירות את תופעת ההגירה הפנימית מבחינה כלכלית. לי (Lee, 1966), כפי שמופיע אצל סואן, (1994) רואה בהגירה הפנימית תוצאה של כוחות כלכליים בין היעד למוצא. קרי, אדם יעבור למקום בו מצבו הכלכלי יהיה טוב יותר. לאורי (Lowry, 1966), כפי שמופיע אצל סואן, (1994), בניגוד ללי, טוען כי הגירה פנימית לא נובעת בהכרח מסיבות כלכליות. לטענתו, מדובר בתהליכים בין שני שלבים: ראשית, מחליט האדם לעבור ממקום מגוריו הנוכחי. בשלב השני, בוחר האדם את מקום מגוריו החדש מבין אפשרויות שונות, תוך כדי שקילת שיקולים כלכליים. משמעותה היישומית של גישה זו היא שלא די בבניית תשתיות כלכליות על מנת שתושבים ימשיכו לגור ביישוב מסויים, וכי יכולות להיות סיבות חברתיות, וסביבתיות ואחרות שמשפיעות על ההחלטה האם לעבור להתגורר ביישוב אחר.

תיאוריה שלישית אותה מביא סואן (1994) במאמרו היא תיאוריה התנהגותית של בראון ומור (Brown and More, 1970), כפי שמופיע אצל סואן, (1994). לפי תיאוריה זו, ההחלטה לעבור ממקום מגורים אחד למשנהו היא תוצאה של הפער בין הרצוי והמצופה על ידי משק הבית לבין המצוי מבחינת תנאי וסביבת המגורים. כאשר הפער הופך לגדול מידי, יחליטו ראשי משק הבית לעבור ליישוב אחר. יש לציין כי לכל משק בית, יכולת שונה להכיל את הפער בין הרצוי למצוי (סואן, 1994).

גרגוזי (2005) התמקד בעבודתו בהגירה פנימית של תושביה הערבים (מוסלמים ונוצרים) של עכו בין שכונותיה השונות, במטרה להבין את המניעים להגירה. בעכו מתקיימת תופעה של מעבר של תושבים ערבים משכונות ערביות, בעיקר בעיר העתיקה, לשכונות מעורבות בחלקיה האחרים של עכו, תוך דחיקת תושביה היהודים, בעיקר בעלי מעמד סוציו – אקונומי גבוה, של עכו לשכונות שאינן מעורבות או ליישובים אחרים. גרגוזי מצא במחקרו כי לרמת התעסוקה וההכנסה יש השפעה גבוהה בהחלטה להגר בין שכונה לשכונה. כלומר, ככל שאדם בעל עיסוק נחשב יותר מבחינה סוציו – אקונומית, והכנסתו גבוהה יותר, כך גבוהים הסיכויים שהוא יבחר להגר לשכונה טובה יותר. גורם נוסף שמשפיע באופן משמעותי על ההחלטה האם להגר או לא הוא רמת ההשכלה של מקבל ההחלטה. ככל שרמת ההחלטה גבוהה יותר, כך גבוהים הסיכויים שאותו אדם יבחר להגר לשכונה אחרת.